

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. Verleur / Amersfoort

Pasen met toekomst

1 Korinthe 15, vers 58

Er is een boek verschenen van Christopher Lasch, dat als titel draagt: „De cultuur van het narcisme” en dat wil aangeven, dat we leven in een tijd van afnemende verwachtingen.

Narcissus is een figuur uit de mythologie, die op een bepaald ogenblik zijn eigen prachtig gebouwde figuur ontdekt in de weerspiegeling van het water en die dan zó verliefd wordt op zichzelf, dat hij zich ál meer en meer vooroverbuigt, om zich met zijn eigen beeld te verzadigen, dat hij ten slotte in het water valt en verdrinkt.

Deze Narcissus zag niets anders meer dan zichzelf; hij vergat, waar hij vandaan kwam en waar hij heen moest; hij gaf zich alleen af met zichzelf en kwam in zijn eigen beeld hopeloos óm.

Men noemt de mens van onze tijd en van onze eeuw de narcist en zijn cultuur bestaat hiérin, dat hij slechts zichzelf ziet en begeert en daarin ten slotte ten onder gaat.

Hij is verzadigt met zichzelf; hij heeft gedronken van zijn eigen prestaties en bewondert zijn eigen prestaties en beleeft zijn eigen geluk. Maar langzamerhand wordt hij daar zélf het slachtoffer van.

De mens van vandaag heeft zijn vertrouwen in de toekomst verloren, omdat hij heeft ontdekt, dat het verleden hem niet gebracht heeft, wat hij ervan verwachtte. Hij heeft welvaart en geluk genoten; de schatten konden niet op; er scheen geen eind te komen aan zijn welvaart en in de blinkende oppervlakte van zijn welvaartsmeer ontdekte hij het spiegelbeeld van zichzelf. Hij woonde in de stad van de mens en beleefde het geluk van de welvaartsmens en werd op zichzelf verliefd.

Nu deze welvaart stuk breekt in de economische recessie; duizenden geen werk meer hebben; overheden geen vertrouwen meer wekken, omdat ze niet weten hoe zij er boven uit moeten komen; verdrinkt deze narcistische mens in zijn eigen spiegelbeeld.

Er is geen verleden, dat werkelijk geluk heeft gebracht en de jonge generatie heeft geen enkele band meer aan de historie, want die historie heeft alleen maar ellende gebracht en de schatten uit die historie worden als het ware uitverkocht als de inboedel van een failliet warenhuis.

Het kapitalistisch systeem rammelt aan alle kanten en men heeft nog geen ander systeem gevonden, dat de gaten van het oude zou kunnen wegnemen of zou kunnen aanvullen. Er is óók geen toekomst, want we bouwen aan een wapening, die, als de tijd zover gekomen is, in enkele knallen

of in doffe dreunen de gehele beschaving verwoest en de westerse cultuur voorgoed vernietigt. Jonge mensen, die afstuderen, krijgen geen werk en het wordt als vanzelfsprekend aangenomen, dat dit verschijnsel van de werkeloosheid wel „gewoon structureel” zal worden, het behoort bij onze samenleving, zoals een vergroeiing behoort bij een overbelaste wervelkolom. We leven in een tijd van afnemende verwachtingen. Er is hoe langer hoe meer alleen maar het heden, het nu. En in dat heden gaat het om de prestatie, om de verwerving; het gaat om het grootste brok en om het beste stuk. Het gaat om de vernietiging van wat je bent en hebt. Ook de naaste is er alleen maar om jezelf. „Er zijn”, zegt Allen, maar twee dingen, waarin ik geloof, nl. sex en dood, twee ervaringen die je maar eens in je leven kunt meemaken.”

In zulk een wereld is het heel moeilijk, ja onmogelijk, een plaats te vinden voor Pasen, voor de opstanding van de levende Heer, omdat elke toekomstverwachting wordt geblokkeerd. Trouwens, wat de mens het meest bezig houdt, is de vraag, óf en hoe hij het overleven zal. Als straks de grote knal komt, zal blijken moeten, wie het heeft overleefd en daarop is alle aandacht gericht.

Opmerkelijk, dat dit 15e hoofdstuk van de brief aan de gemeente in Korinthe, dat zo stralend begint met de opstanding van de Heer Jezus Christus en tenslotte eindigt met de glorie van God in de hemel en met de heerlijkheid van zijn rijk, toch héél nuchter tegen de christenen dáár zegt: „En ga nu maar fijn aan het werk hier beneden, want je werk zal nooit vergeefs zijn, maar dan — als het gedaan wordt in de Heer.

De christenen daar zaten nogal in de knoop met de opstanding uit de dood. Maar als Christus niet opgewekt is, zegt Paulus, ben je de ellendigste van álle mensen. Want je kan dan nooit verder kijken dan je (horizontale) neus lang is. Dat gaat nooit verder dan de vicieuze cirkel van opkomen, er zijn en verdwijnen.

Maar de boodschap van Paulus gaat uit van de opstanding, vers 20.

Dat betekent dat hemel en aarde, leven en dood, heden en toekomst in zijn handen zijn. Alles ziet uit naar en gebeurt om dat rijk, dat straks, vooral bij de wederkomst van Christus, in glorie de wereld zal vervullen, als God zal zijn alles in allen.

We denken dan, ja, dat is goed voor later, als het einde gekomen is.

Nee, zegt Paulus in vers 58, dat is maar niet een wissel op de eeuwigheid, maar dat is voor vandaag.

Tot de mannen zegt hij, ga maar gerust aan je werk en maak je taak af, want als je dat doet in de Heer, dus omdat de Heer jouw leven heeft verworven en daarom in alles voor je zorgt, doe je het voor Hem en zulk werk is niet vergeefs.

Tot de vrouwen zegt hij, ga maar naar je keuken, aardappelen koken en de was doen; ga maar je kinderen opvoeden en heb ze hartelijk lief, want (al lijkt het soms allemaal ver-

geefs) het is het niet, als je doet als een opdracht van de Heer. Tegen de jongens en de meisjes zegt hij, dat ze maar gewoon naar school moeten gaan en hun sommen maken of hun vertalingen en scripties moeten afmaken, want als ze het voor de Heer doen, is het nooit tevergeefs, zelfs als het niet helemaal lukt, zoals je dat wilde.

Als je slaagt voor je diploma, komt het van Hem en je mag er in Hem blij om zijn. Als je afgewezen wordt, hoef je niet in zak en as te zitten, want in de Heer heeft het zijn zin.

Als je verliefd wordt op dat meisje of op die jongen, behoef je niet te denken, dat dat alleen maar sexueel bepaald is voor een ogenblik en verder niet, want in de Heer heeft het zijn bestemming, al breng je er hier en zelf niet zoveel van terecht.

Als je werk hebt, behoef je niet te denken, dat is toch maar sleur en ik word er niets beter van, want als het in de Heer gedaan wordt, is niets vergeefs; de Heer wil mij gebruiken voor zijn rijk, ook al zie ik dat niet direkt.

En als ik géén werk heb en ik me afgedankt en nutteloos voel, omdat de maatschappij mij niet gebruiken kan, dan is dat wel een vreselijke verzoeking, om er dan maar niets meer van te verwachten, maar in de Heer is niets tevergeefs, in het rijk van God is niets zonder reden, al zal het héél wat moeite kosten, om het doel te vinden.

Als ik maar niet verliefd word op mijzelf.

Als ik maar niet verdrink in mijn inspanning, om er boven uit te komen.

Als ik maar blijf vasthouden aan het verleden, waarin Jezus Christus voor mij stierf.

Als ik maar blijf uitkijken naar het rijk van morgen, waarin God zal zijn alles in allen.

Maak van je leven op aarde een proeftuintje van het koninkrijk van God.

Kijk door d é z e wereld heen naar de toekomst van Pasen. Christus is opgestaan, ook als ik keihard werk aan mijn baan of voor mijn gezin.

Christus is opgestaan, ook als ik doelloos rondzwerf, om een baantje te vinden.

Christus is opgestaan, ook (en ik durf het haast niet neer te schrijven) ook als Moskou of Washington hun kruisraketten zou afvuren.

En dat betekent, dat ons werk niet vergeefs is, als we het in Christus doen.

President of onderdaan; werkgever of werknemer; generaal of soldaat; leraar of leerling; op je buro of in de schuilkelder; maar wat je doet, is niet vergeefs, als je het in de Heer doet. Soms weet ik er geen raad mee. Moet ik gaan trouwen, terwijl er zoveel huwelijken kapot gaan? Moet ik kinderen in de wereld zetten, als ze straks in een atoomexplosie sterven? Je kan deze vragen met honderd andere aanvullen.

Ik weet daar helemaal niets van. Maar ik weet één ding: Christus is opgestaan uit de doden en de eersteling geworden van hen, die ontslapen zijn.

Als ik in Hem ben en in Hem besta en arbeid, is niets, *helemaal* niets tevergeefs. Ik kom uit zijn verleden en leef vandaag, nu, hier en nu, dáár en zo, uit en door en voor Hem.

Laat dan mijn hart u toebehoren en laat mij door de wereld gaan

met open ogen, open oren, om al uw tekens te verstaan.

Dan is het aardse leven goed, omdat de hemel mij begroet.

(gedicht van Jan Wit, te vinden in Liedboek voor de Kerken, nr. 479, vers 4)

H. de Jong / Amsterdam

De christen in de politiek (3)

De vorige maal schreef ik dat het *uitgangspunt* voor christelijke politiek zo breed en diep mogelijk, dat wil zeggen: in het geheel van de Schriften, gekozen moet worden, maar dat de *doelstelling* in onze tijd van sekularisatie niet anders dan beperkt kan zijn. Laat mij nog een keer proberen datgene onder woorden te brengen wat mij als een minimum van hedendaagse christelijke politiek voor ogen staat: betrouwbaar zijn; tonen dat basale waarden, zonder welke een samenleving niet kan bestaan, veilig bij je

kerkelijk leven

zijn; de souplesse opbrengen om binnen een verscheidenheid van politieke systemen te kunnen functioneren en (keerzijde hiervan) het relativeren, ontideologiseren en ontmythologiseren van zodanige systemen; en – last but not least – op belangrijke punten en in beslissende situaties *eerbiedig* en *overdacht* de NAAM ter sprake brengen.

—o—

Nu kan ik mij voorstellen dat iemand die mijn beschouwingen tot dusver gevolgd heeft, deze bedenking tegen mij inbrengt: ziet jouw program van christelijke politiek er niet veel te mager uit? Als het niet méér inhoudt dan die genoemde punten, kun je dan nog wel spreken van een volledige politieke visie? Zijn het niet meer kanttekeningen bij een politiek program dat van el-

ders moet komen? Ook al zijn die kanttekeningen nog zo wezenlijk, je biedt er toch geen echt politiek alternatief mee? Een dergelijke bedenking stelt de heer Kadijk mij dan ook als vraag: „Waarom beperkt ds De Jong de grondslag voor algemeen bestuur bijna geheel tot waarden, die buiten het geloof om door medeburgers beaamd (kunnen) worden?” In deze vraag proef ik bevreemding over het minimale waartoe ik mij beperk.

—o—

Nu heb ik al gezegd dat mijn opvattingen hierover een sterk op het tijdsgewricht afgestemd karakter dragen. Ik drukte dat uit met het gezegd dat Mozes en David meer konden dan Jozef en Daniël. In deze uitspraak zit echter opgesloten dat er ook volgens mijn mening uit de Schrift veel meer politieke wijsheid te halen valt dan alleen de beginselen van de algemene zedewet. Met name Mozes' ordeningen zijn in dat opzicht een ware goudmijn, mits met verstand gelezen. Het kan niet missen: wie regelmatig de Schriften leest en ze in de gemeente hoort uitleggen, krijgt politieke idealen en wordt gevoelig voor een rechtvaardige inrichting van de samenleving. Dat is waar.

Maar iets anders is helaas ook waar. De door Mozes' wetten gestruktuurde, israëlitische samenleving is vastgelopen op de hardheid van Israëls hart, zij is gestrand in het échec van de ballingschap. En de profeten zeiden: hier is geen ver-

volg meer op, tenzij de Here God een nieuw verbond sluit, waarin Hij zelf de wetten schrijft in de harten van zijn kinderen. Sindsdien weten wij dat wij met onze christelijke idealen (ook op politiek gebied) geen voet aan de grond krijgen in de samenleving, tenzij de Heilige Geest mensen daarvoor bezielt; tenzij die samenleving wederom geboren wordt of althans een gelovig christendom het gelaat van die samenleving stempelt.

—o—

Maar wat doe je met dit inzicht in de politiek? Alleen een *getuigenis*-partij heeft dan nog zin. Dat wil zeggen dat christen-politici in 's lands vergaderzalen *preken*. Let wel, daar vind ik niets schandelijks aan, maar het is voor mij wel de vraag of dat *op de duur* volgehouden kan worden. Is daar niet een natuurlijke grens aan gesteld?

Laat ik het iets konkreter maken. Het is niet moeilijk in te zien dat het socialisme politieke programma's heeft, die ons vanuit bijbels gezichtspunt zeer moeten aanspreken. Ik zal die punten maar globaal samenvatten onder het hoofd: bekommernis voor de minderbedeelden. Tegelijk moeten wij, eveneens vanuit het evangelie, een even grote verwantschap hebben met het kenmerkende van liberale zijde: persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid. Maar als de Heilige Geest niet in de samenleving werkt, wat zien we dan van beide idealen terecht komen? Als het socialisme

IN DIT NUMMER

- 145 Ds J. J. Verleur, Pasen met toekomst
- 146 Drs H. de Jong, De christen in de politiek (3)
- 148 D. W. L. Milo, De reformatie van Achnaton
- 148 Prof. A. Troost, Religieus-ethische verantwoording van de kernbewapening (1)
- 150 P. C. van Wijk, Terloops ...

pastorale notities

Dienstdoende ouderling

Zo'n vijftien jaar vóór de doleantie in Amsterdam (1886) gebeurde het daar meer dan eens, dat de dienstdoende ouderling openlijk zijn afkeuring liet blijken van de preek, die zojuist gehouden was. Het begon met ouderling Ruys, die, zodra de vrijzinnige dominee z'n verhaal met een plechtig „amen” besloten had, uitriep: „Als ouderling van de Hervormde Gemeente verklaar ik dat de leer, welke die man verkondigd heeft, is een leugenleer, niet uit God, maar uit de duivel”.

Later, in een andere dienst, deed de ouderling Knap iets dergelijks. Eén der predikanten schreef daarom: „Het ruyscht en knapt in Amsterdam”, want iedereen had het erover. Maar 't was geen tijd voor grapjes. De situatie werd tijdens de kerkdiensten zo, dat de mensen wel naar de predikanten keken, maar in-tussen ook scherp er op letten, hoe de „ouderling van dienst” op de

preek reageerde. Er was heel wat aan de hand. De opstanding van de Here Jezus werd duidelijk geloochend. De „verzoening-door-voldoening” werd ontkend. Er waren ook ouderlingen, ik denk met name aan Feringa, die het niet juist vonden om een incident in de kerkdienst in te dragen. Zij schreven een bezwaarschrift aan de kerkeraad. In 1870 gaf de kerkeraad de bezwaarde broeders gelijk. Verder gebeurde er niets. Dat had Feringa ook niet verwacht. In zijn voorstel om de preken van de vrijzinnige dominees af te keuren, stond, dat de kerkeraad dit wel kon doen, doch dat het onmogelijk was, bedoelde prediking te keren, gezien de reglementen en de gehele structuur van de Hervormde Kerk. Honderd jaar later heeft de Geref. Bond dat nog niet ingezien. Men zit „in treurnis bij de breuke Sions”. Ze hebben hun klagmuur en dat zal een geruststelling en bevrediging zijn.

Tot zulke incidenten als in Amsterdam mag het uiteraard alleen komen in vergelijkbare situaties, doch toen was wel te zien, wat een ouderling wezen mag en moet. Een wachter op de muur. Als een brandweerman: je hoopt niet dat hij in actie moet komen, doch hij dient er wel te zijn.

A. H. Algra, Slidrecht

z'n zin krijgt, dan bereikt het hoogstens een van boven af opgelegde en afgedwongen bekommernis voor de minderbedeelden. Geen persoonlijke beaming van binnenuit staat daar achter. Dat is onlangs schrijnend gebleken uit wat de franse kommunist Marchais met de gastarbeiders in de voorsteden van Parijs heeft kunnen uithalen, op aandrang van zijn achterban. Weg bekommernis voor de minderbedeelden! zagen we toen. En zo voorzie ik dat de hele socialistische beweging in de komende tijd van economische malaise voor een zware proef zal komen te staan, waar in blijken moet hoe diep eigenlijk het sociale mededogen zit. Ik ben daar niet gerust op. Maar anderzijds, als je het liberalisme z'n gang laat gaan, kom je terecht in de wildgroei van de persoonlijke vrijheid. Ook voor het goede in het liberalisme ontbreekt de innerlijke gesteldheid des harten. Christelijk zou zijn: een in persoonlijke vrijheid en verantwoordelijkheid aanvaarde bekommernis voor de minderbedeelden; als vrucht der dankbaarheid, zagezegd. Maar juist daarvoor is nodig een samenleving die in brede lagen innerlijk geregeerd wordt door Woord en Geest.

—o—

Socialisme en liberalisme zijn naar hun goede trekken allebei snijbloemen die, afgesneden van hun evangelische wortel, ten dode opgeschreven zijn. Juist dat maakt het

voor een christen-politicus moeilijk de waarden die zij vertegenwoordigen voetstoots bij te vallen. Zeker, door getuigenis kunnen wij herinneren aan de wortel waaruit die waarden zijn voortgekomen, maar ik vraag me af of dat voor de lange duur wel kan door middel van het politieke apparaat. Is dat niet een oneigenlijk gebruik ervan? Juist nu in onze tijd voor zoveel mensen de politiek de plaats heeft ingenomen van de religie („Niet de religie maar de politiek moet de samenleving veranderen”), moeten wij waken en waarschuwen tegen de overspanning van de politiek als middel tot verbetering van de samenleving en moeten wij met de profeet zeggen: niet door kracht, noch door geweld, maar door mijn Geest, zegt de HERE der heerscharen (Zach. 4:6). Nog eens, voor onze boodschap kunnen wij het politieke apparaat tijdelijk gebruiken en kunnen wij de spreekplaatsen in de beide Kamers tijdelijk als kansel benutten. Maar als we merken dat wij met ons getuigenis toch geen gelovig gehoor krijgen, dan kan het niet anders of ons geluid zal op dit punt zwakker worden. Misschien dat het ons gegeven zal zijn af en toe nog iets ontvullender te zeggen, als het ideologische gedram al te duidelijk met de werkelijkheid in strijd komt. Dat is niet niks, vooral niet als er naar geluisterd wordt en in dat opzicht moet ik de heer Kadijk gelijk geven, als hij in zijn derde vraag zegt dat politiek niet vereen-

zelvigd mag worden met macht. Zij is inderdaad ook wel eens een middel tot geestelijke beïnvloeding. Maar: afnemend, is mijn indruk. Zeker nu de politiek voor zeer velen de plaats van de religie gaat of is gaan innemen. De reden van die overstap is immers dat men wanhoopt aan de kracht van het Geestelijke argument en daarvoor in de plaats iets wil hebben dat (denkt men) meer uithaalt, namelijk macht.

—o—

Dus moeten wij ons voor de christelijke politiek inderdaad steeds meer beperken tot die waarden die buiten het geloof om door de medeburgers beaamd (kunnen) worden. En als men mij dan tegenwerpt dat ik daarmee geen volledig politiek program aanbied, dan heb ik daartegen geen verweer. Dat is zo. Wij hebben wel onze idealen. (En het is ook nodig daar hard op te studeren om er ons politiek mee gereed te houden, want er kunnen weer andere tijden komen dan deze!). Maar hoezeer ook idealen koesterend, wij hebben er op 't ogenblik in de samenleving onvoldoende dragers voor. In een andere zin dan vroeger Groen van Prinsterer zijn wij een veldheer zonder leger geworden. En er valt ook niet meer, zoals in de negentiende eeuw, een volk achter de kiezers te mobiliseren. Dat is op.

—o—

Maar, mij beperkend tot die basiswaarden, ben ik dan van mening dat juist zij onwrikbaar verankerd liggen in de consciëntie van ons volk? Ben ik daar optimistisch over? Nee, dat niet. De aandachtige lezer zal stellig hebben opgemerkt dat ik stevast geschreven heb over waarden die door de medeburgers beaamd (kunnen) worden. Dat woordje 'kunnen' kwam er steeds tussen haakjes bij. Ook de waarden van de algemene zedewet immers kunnen uitslijten. Dat hebben we rondom de abortus-wetgeving wel kunnen zien. Want zonder twijfel was en is daar zo'n algemene waarde bij betrokken: die van de zorg voor het (ongeboren) leven. [Als iemand hier geestdriftig aan toe zou willen voegen: ... en wat denkt u van de moeite die wij als christenen wel niet hebben om 't atoomwapen uit de wereld te helpen, óók ter bescherming van een grondwaarde: gij zult niet doodslaan, — die krijgt van mij toch geen bijval. Inderdaad is het een grondwaarde: gij zult niet doodslaan. Maar met de Heidelbergse Catechismus zeg ik toch vrijmoedig: „waarom ook de overheid het zwaard draagt om de doodslag te weren” (antw. 105). Tot dat zwaard behoort vandaag ook het atoomwapen. Juist op dit punt zie ik christenen teveel van de politiek verwachten. Alsof die in staat zou zijn de burgers buiten het geloof om tot liefde voor de vijand te brengen!]

—o—

Nee, optimistisch ben ik niet over

de kracht waarmee de algemene zedewet over het hart van ons volk regeert. Ook de grondslagen die daarin aan de orde zijn, kunnen worden vernield (vgl. Ps. 11:3). Maar wel is het zo dat ongehoorzaamheid aan de geboden van de algemene zedewet eerder bestraft wordt dan wanneer men meer rechtstreeks religieuze inzettingen aan z'n laars lapt. Het vertrouwen heimelijk op afgoden stellen, dat kan een mens een heel leven lang ongestraft doen, maar als men de huwelijksmoraal laat verslappen, dan worden de geslachtsziekten een ware volksplaag. De algemene zedewet levert hier onverbiddelijk boter bij de vis. Wel niet persoonlijk, maar uit maatschappij-oogpunt. Een ongelovige zal daar niet de God van hemel en aarde achter zien staan en zal mogelijk zeggen, dat bepaalde gedragingen zichzelf hard afstraffen. Wel, dat is zijn verantwoordelijkheid. Maar 't effect is wel, dat hij wanneer hij dat verband gaat zien, zich uit eigenbelang zal gaan inhouden.

Welnu, dáárop zal christelijke politiek dan maar wat meer moeten gaan mikken. Dat zal dus neerkomen op een politiek die (zoals ik al zei) het gebruik van de NAAM niet schuwt, maar die verder het (nog) gezonde verstand zal trachten aan te spreken. Dat is natuurlijk geen politiek die het koninkrijk van Jezus Christus doet vorderen (zie art. 36 van de N.G.B.), maar wel een die het rijk van de anti-christ mischien nog een beetje tegenhoudt. Ik ben ook nu nog niet klaar.

Golgotha

*Naakt en beschaamd
van eer beroofd
heft Hij zijn moede handen
naar het kruis*

*Pijn krimpend
ondergaat Hij
het slaan der nagels
rood langs wit*

*Bloeddroppels leken
als loon der schande
langs paal en leden
Drenken de aarde*

*De walm van een
verschroeide ziel
stijgt naar omhoog
Gods gramschap
is een fel
verterend vuur.*

*Wij kijken toe
Verdwaasd
Vertwijfeld
Besmeurd
Bevlekt*

*en machteloos
om iets te doen tot ons behoud...*

—o—

*Het is volbracht
De eeuwigheid
ligt voor ons open.*

Janny van der Galien

Dit gedicht werd door een lezeres opgezonden om vóór Pasen te worden geplaatst. Helaas was „Opbouw” toen al te vol. Toch plaatsen we het graag. Dus nu dan maar.

H. L.

D. W. L. Milo / Dalmally

De reformatie van Achnaton

Toen de grote farao Amenhotep de Derde op zijn uiterste lag werd de hof-schedelboorder geroepen. Het was namelijk een Egyptisch gebruik om hoogwaardige personen de schedel te lichten, wanneer andere middelen tot levensbehoud te kort schoten. In enkele gevallen gaf deze operatie verlichting, zelfs verlenging van leven. In de meeste gevallen stierf de patiënt tijdens of kort na de behandeling. En ook in dit geval moest de hofarts na de operatie de koningin zeggen: als zijn god het toestaat zal de farao juist de morgen halen.

Bij deze operatie assisteerde een jonge arts, Sinuhe, die nauwelijks twee schedellichtingen had meegemaakt. Bovendien hielp koningin Teje, de raadselachtige vrouw uit Beneden-Egypte, die door Amenhotep na een van zijn jachtpartijen in de Nijldelta als buit was meegebracht. Als derde assistent was een barbaar aanwezig, die de gave had met zijn aanwezigheid het bloeden te stelpen. Terwijl de overige getuigen de voornaamste leden van het koninklijk gezin vormden: de schone prinses Baketamon en haar broer, de kroonprins Achmaton.

Hoewel de gebeurtenis aan het sterfbed vooral de troonopvolger aanging, had de kroonprins Achnaton zijn ogen gesloten. Hij kon geen bloed zien. En niet alleen was hij overgevoelig voor bloed, wreedheid, ziekte, oorlog, dood – maar hij was ook fysiek misdeeld. Te lang uitgegroeid ging hij op misvormde benen. Zijn ogen stonden dweperig, zijn oren waren te lang, zijn kin was uitgezakt en zijn jukbeenderen staken erbarmelijk uit.

Maar deze weinig fiere, allerminst vorstelijke figuur was bezeten van hoge idealen. Hij zou straks Egypte de religie van de Waarheid schenken, afrekenen met alle duizend goden, het sociale leven hervormen, de standen afschaffen, oorlogen beëindigen, slaven de vrijheid schenken, zijn volk gelukkig maken!

Te lang had Amon, Egypte's oppergod, over alle duizend geschapen goden geregeerd. Achnaton, die Amenhotep de Vierde had moeten heten, had zijn naam al gewijzigd en zich naar Aton genoemd. Aton immers, de oorspronkelijke godheid van zijn vaderen, was niet door beelden voor te

stellen – hij was de verpersoonlijkte Waarheid zelf, die zich alleen in de zonneschijf openbaarde. En wie eenmaal diep in de zonneschijf had gestaan was blind: zag alleen nog talloze stralen, die alle uitliepen in zegnende handen.

Ook Achnaton was in zekere zin verblind. Hij haatte blindelings de overgeleverde religieuze leugenachtigheid, het moeizaam overeind houden van onbegrepen tradities, de onredelijke verschillen in stand, rijkdom en eer; hij haatte ook de leugenachtige kunstenaars, die farao's en hun hofhoudingen styleerden tot godenfiguren en hun zo alle menselijkheid ontnamen. Hij haatte vooral het leugenachtige bijgeloof, waaronder zijn volk gebukt ging; want wie middelen bezat kon de goden gunstig voor zich stemmen – maar de arme was aan de demonen overgeleverd. En dan haatte hij de oorlogen met een gruwelijke haat.

Achnaton leed aan de „goddelijke ziekte” van de toevallijders. Hij kreeg tijdens zijn aanvallen visioenen, die hij voor boodschappen uit de onzienlijke wereld aanvaardde. Ook in de nacht waarin zijn vader stierf had Achnaton een visioen in de Arabische woestijn, waarheen hij met de jonge Sinuhe gegaan was. Hij zag de zonsopgang boven de Sinai, achter de Rode Zee, werd verblind door de gouden stralen, viel in aanbidding ter aarde, kreeg een toeval en ontwaakte door Sinuhe's goede zorgen, verrukt door het profetische visioen: dat hij van heden af het volk van Egypte gelukkig zou maken.

-0-

Zo bracht de jonge farao een definitieve verandering in de krachtige 18de dynastie van Egypte. Waren zijn voorouders vechtjassen geweest, die vele volkeren onderwierpen en schatplichtig gemaakt hadden, hij, Achnaton, was een vredesvorst. Wilden onderworpen volkeren hun schatting niet langer afdragen, dan had hij daar begrip voor. Werden de Egyptische belastingontvangers en landvoogden in het buitenland beledigd, met mest en stenen bekogeld, dan wenste hij niet in te grijpen. Toen zijn bekwame generaal Horemheb gelden eiste voor een leger, dat Egypte's aanzien zou herstellen – wenste farao Achnaton uitsluitend houten lanspunten te kopen, goed voor parades en oefeningen, maar ongeschikt om bloed mee te vergieten. En sprak Horemheb duidelijke taal over een krachtige militaire ingreep, dan bezwoer Achnaton zijn domme vechtjas: dat men altijd beter vijfhonderd Egyptenaren kon laten afslachten dan duizend vijanden vernietigen – want dat waren ook mensen. Wreedheid was voor hem onmenselijk, in strijd met zijn religie. Want Aton, die de Waarheid was, wenste vriendelijkheid, mededogen, waarachtigheid, naastenliefde, onbaatzuchtigheid en offervaardigheid.

En krachtig bestreed de nieuwe farao alle afgoden, de duizend goden van

A. Troost / Amsterdam

Religieus-ethische verantwoording van de kernbewapening

Het is thans een voor ieder te constateren feit dat ook in de orthodoxe christenheid, bijvoorbeeld in de kerken en kringen van de gereformeerde gezindte, geen eensgezindheid meer bestaat ten aanzien van het bezit, de modernisering en het gebruik van kernwapens. Ondanks alle weerstand tegen totaal of gedeeltelijk pacifisme, ondanks alle afkeer van modern-theologische verzoeningsidealen, ondanks grote eensgezindheid in de veroordeling van marxisme en communisme, blijkt toch dat de afgrijselijke risico's van een totale oorlog die met kernwapens wordt gevoerd, velen doet aarzelen de huidige wapenen

met de daarbij behorende wapenwedloop te aanvaarden. Vele anderen aarzelen niet meer, maar zeggen tenslotte nee, meer of minder duidelijk en openlijk: nee. Deze verwarring en verdeeldheid komt hard aan. Ook de zgn. alternatieve vredeskrant „Shalom '80” aanvaardt de verdeeldheid, beoogt de discussie en verspreidt derhalve ook beschouwingen waarin allerlei argumenten uit het Interkerkelijk Vredesberaad (I.K.V.) worden overgenomen. De discussies in het blad Opbouw tussen ds De Jong, prof. Goudzwaard en prof. Schuurman, evenals de discussie tussen prof. Velema en prof. Schuurman in het

Nederlands Dagblad, wijzen uit dat de eenheid van gedachten in gereformeerde kringen t.a.v. de atombewapening evenzeer verdwenen is als in bijvoorbeeld de Hervormde Kerk.

Een gunstig punt, een winstpunt van dat alles is, dat het nu inderdaad niet meer zo gemakkelijk is om traditioneel en onnadenkend gewoon in militaire dienst te gaan omdat dat nu eenmaal zo hoort. Of ook om alles wat er gebeurt in de moderne wapenontwikkeling maar klakkeloos te aanvaarden. Vooral belangrijk is, dat wij allen nu genoodzaakt worden door te denken over de allergrootste en laatste vragen van leven en dood op een wereldomvattende schaal. We moeten weten dat in een toekomstige wereldoorlog niet alleen enkele miljoenen mensenlevens op het spel staan, maar een groot deel van de hele wereldbevolking, plus een zodanige verwoesting van de cultuurgrond dat de wereld voor een groot deel voor lange tijd onbewoonbaar zal worden. Kortom, de wereldverwoesting zal geheel passen in het beeld dat de Bijbel ons schetst in het boek Openbaring.

Het is belangrijk dat wij – nu inderdaad een bijna totale wereldverwoesting binnen het menselijk bereik is gekomen en de uitroeiing van de gehele mensheid wel 10 maal mogelijk is geworden, – het is belangrijk dat wij als christenen bij het licht van Gods Woord hierover leren na te denken. Wij zijn geroepen om acht te geven op de „tekenen der tijden”, ook om te weten hoe wij moeten leven en denken in deze tijden-der-tekenen. Hetzij wij nu de kernbewapening met alles wat daaraan vastzit aanvaarden of verwerpen, steeds zullen we als christenen onze beslissing en houding allereerst tegenover God moeten verantwoorden. De eerste en centrale levensvraag van de christen is immers: wat wil God dat ik doen zal, dat *wij* doen zullen?

Terecht worden we door sommigen in de huidige discussies gewaarschuwd om een bepaald soort wapen, of zelfs een hele oorlogssituatie, niet op *zichzelf* te zien. Prof. Schuurman legt er grote nadruk op, dat we de gehele cultuursituatie waarin de kernwapenen ontstaan zijn en functioneren, moeten onderkennen als een nihilistische, van

Egypte; liet hun beelden vernietigen, hun namen van de gedenksteden wegnemen, hun tempelkapitalen aan het arme volk geven, hun namen uitroeien. Alleen god Aton mocht nog genoemd en aanbeden worden. Zijn offers bestonden in vruchten, veldgewas en bloemen, gebracht op een open altaar onder de blote hemel in het licht van de zonneschijf. Maar het was afgelopen met amuletten en tovermiddelen, met afpersing en priester-tyrannie; want wie in de Waarheid leeft was vrij, vrij van angsten, bijge- loof, van leugen en haat, van klasseverschillen en van een wrede schijn- wereld.

—o—

Achnaton heeft van zijn opvolgers en priesters de naam van ketter-koning gekregen. Zijn afbeeldingen, die zijn menselijke onvolkomenheden op surrealistische wijze weergeven, werden een aanfluiting van de faraonische goddelijkheid geacht. Zijn naam is door Ramses II als van een „valse farao” uit de koningstafel te Abydos weggelaten. Om hem is de geschie- denis vervalst en dat zou zo gebleven zijn, had niet zijn tijdgenoot dokter Sinuhe ons de waarheid nagelaten.

Toch mogen we zeggen, dat Achnaton zijn tijd vele eeuwen vooruit is ge- weest. Wat duizenden jaren later pas met bloed, zweet en tranen kon worden veroverd: vrijheid van denken, erkenning van menselijke rechten, democratie, eerbied voor de medemens en zijn geluk, vrije kunsten, on- partijdige wetenschapsbeoefening, inkomensverdeling, sociale zekerheid, bescherming van het leven — het kon niet in een handomdraai door een jonge farao op tafel worden getoverd.

Wij mogen nog meer van Achnaton zeggen. Zijn reformatie naar de mo- notheïstische religie (één God, schepper van hemel en aarde, geen andere goden, geen afbeeldingen aanbidden, het onschendbare huwelijk, respect voor het leven, het bezit en de naam van de medemens) het doet alles sterk denken aan de Woorden van Gods Verbond. Spreekt de Bijbel in dezelfde tijd niet over een Jethro, Mozes' schoonvader, die priester Gods was? En over koning Melchizedek, koning van Salem en priester Gods? Was Achnaton minder bedeed dan een van hen? Luister dan naar een van zijn zonnehymnen:

Gij zijt in mijn hart / en niemand kan u kennen / dan uw zoon, de farao! Hem verklaart gij uw oogmerk / hem heiligt ge door uw macht. In uw handen ligt besloten het heelal / zoals gij dit hebt gewrocht. Van uw licht leeft de mens. Legt gij u neer / dan is hij gedoemd te sterven. Want gij zijt het leven / en door u leeft de mens. Alle ogen aanschouwen uw schoon- heid / totdat gij u neervlijt. Gaat gij onder in het westen / dan staakt elk de arbeid. Sinds gij de aarde schiept / hebt gij haar voorbereid tot de komst van uw zoon / die is neergedaald uit uw armen / te ontvangen de

koning / die leeft in de waarheid. De Heer der twee landen / de zoon van Re / die leeft in de waarheid. Geschapen hebt gij de wereld / voor de Heer der beide diademen / en voor zijn gemalin, de grote koningsvrouw / zijn veelgeliefde heerseres van het dubbele land / voor Nefertete, levend en bloeiend tot in eeuwigheid . . .

Herkent u iets van psalm 104? Van Franciscus' Zonnelied, gezang 400? U hebt gelijk: Franciscus bezong niet de zon, maar de Schepper van de zon. En psalm 104 spreekt niet van aardse koningen en koninginnen, maar van de Koning der koningen. In deze zaken schiet Achnaton te kort. Maar verder?

—o—

Het leven van deze idealist werd natuurlijk één grote teleurstelling. Zijn revolutie mislukte aan alle kanten; de realiteit ging aan al zijn schone idealen voorbij. Het volk, dat bij deze hervorming alles had te winnen, was niet bereid het oude los te laten. Liever dan de wraak van goden en hun priesters te trotseren, liet het zich onmondig verklaren en uitzuigen. Het wenste geen vegetarische farao, die in soberheid en monoïsme leef- de. Het wenste geen onzichtbare god, die ongrijpbaar en onbegrijpelijk was. Het wenste goden, die voor hen uit trokken, opstandige volkeren tegemoet.

En zeker accepteerde Egypte de honger en armoede niet, die door Achna- ton's slappe buitenlandse politiek het land indrong: want geen onderwor- pen volk dat nog belasting opbracht, geen handelsschepen die veilig terugkeerden. En geen oogst — zodat de honger zwaar werd in dat land. De Amons-priesters stookten het volk op: dat is de wraak van Egypte's goden, jullie bent misleid door een valse farao. Achnaton heeft Thebe, de koningsstad, moeten verlaten. Zocht toevlucht voor zijn idealen in een nieuwe stad aan de Nijl: Achet Aton, Horizon van Aton. Daar leefde hij met een klein gezelschap van getrouwen zich uit aan zijn idealen, ver buiten de wereld, die voor deze idealen nog niet rijp was. Eerst 1350 jaar later zou de ware Vredevoorst in deze wereld komen.

En langzaam drong het tot Achnaton door: dat de stromen bloed en leed, die zijn reformatie had aangericht, alleen nog werden overtroffen door het bloed en het leed van de contrareformatie, die de klok terug zette. Bewust dronk hij de gifbeker, die zijn hofarts hem vriendelijk reikte. Deze hofarts was Sinuhe — maar dat is een ander verhaal.

Correctie. In mijn artikel „Koning — leef in eeuwigheid” is helaas een zin uitgeval- len, waardoor de alinea onleesbaar werd. De 5e alinea op pag. 125 moet als volgt luiden: „Toen het volk Israël, door de Heere uit Egypte uitgeleid maar in zijn rich- ters teleurgesteld, een koning wenste „als alle andere volken”, moet het aan de „onsterfelijke” farao's hebben gedacht. Het verwierp daarmee de enige ontsterfelijke Koning, die van eeuwigheid tot eeuwigheid leeft . . .”

God en Zijn geboden afvallige cul- tuur. Als voorbeeld van dat nihilis- me, d.w.z. van dat radicaal zich onttrekken aan alle normen die God voor het leven stelt, ziet prof. Schuurman ook de atoomwapenen. Hij is van mening dat dit soort wa- penen, primair de strategische mas- savernietigingswapenen, maar in wezen alle kernwapens, „anti-nor- matieve” wapenen zijn. De overhe- den hadden er nooit mee mogen beginnen, ook niet in Hiroshima 1945.

Ook prof. Goudzwaard wil de kern- bewapening zien in het grotere ver- band van een afvallige cultuur. Hij spreekt over de economische afgod en over de afgod van de veiligheid. Hij gaat uit van de onjuiste veron- derstelling dat allen die de kernwa- penen en het gebruik daarvan aan- vaarden, daarop dan ook hun ver- trouwen stellen en er hun veiligheid van verwachten, de bescherming van de vrijheid en andere westerse waarden. Tegenover dit valse ver- trouwen op de wapenen stelt hij dan de roeping om te vertrouwen op Gods macht, die groter is dan welke vijandige macht ook. „Gods wagens boven 't luchtig zwerf, zijn

10 en 10 maal 1000 sterk, verdub- beld in getal”, en dáárbij vergele- ken zijn de russische SS-20 raketten geen doorslaggevend gevaar meer. Welnu, ditzelfde vertrouwen op God zou m.i. nodig zijn bij het zien van het grote kader waarbinnen de kernbewapening functioneert; n.l. binnen de goddelijke opdracht aan de overheden, tezamen met hun volken, en dat volksleven dan in het kader van de grote, heel de ge- geschiedenis omvattende strijd tussen het rijk van Christus en dat van de antichrist. Evenwel is het onjuist er van uit te gaan dat allen die de kernwapenen en in 't algemeen een verdedigingsoorlog aanvaarden, nu ook op hun wapenen een afgodisch vertrouwen stellen. Men kan alle noodzakelijke middelen aanwenden, in het bestrijden van ziekte, of in de opvoeding van kinderen, of in 't voeren van een oorlog en dan als christen weten dat het heil, de ze- gen, de vrucht van het gebruik der middelen niet afhangt van die mid- delen, maar van God die de midde- len heeft gegeven.

Maar dan blijft nog voor velen het argument staan dat het middel van het atoomwapen geen geoorloofd

middel is, of, zoals prof. Schuur- man zou zeggen, een anti-norma- tief wapen. Het zou in 't strijd zijn met de normen voor het wapenge- bruik door de overheid.

We zullen ons dus moeten afvra- gen of dat zo is. Waarom dat zo is. Zelf ben ik van mening dat dit niet zo is. Waarom niet?

Als ik het goed zie, is voor prof. Schuurman, en voor velen met hem, het hoofdargument dat bij het ge- bruik van kernwapens *alle* mense- lijk leven mogelijkerwijs ten gronde gaat. Dan blijven er geen mensen over om van de gerechtigheid en de vrijheid die men bedoelde te ver- dedigen, ook te profiteren. Daar- mee zou de zinloosheid en de on- bruikbaarheid van het kernwapen bewezen zijn.

Deze redenering nu is m.i. onjuist. De zgn. norm voor de zwaardmacht is niet in de *eerste* plaats dat zij praktisch nut moet kunnen afwer- pen. De norm is primair dat het zwaard op Gods bevel gehanteerd moet worden, ook als er geen prak- tisch nut van kan worden verwacht, in de zin van tijdelijk en aards nut naar menselijke berekening. Dat schijnt irreeël, maar dat is het niet.

De schijn ontstaat omdat ons van- uit een oude traditie steeds voor- gehouden wordt dat een oorlog pas dan gerechtvaardigd is, als hij ook *gewonnen* kan worden. Welnu, zo zegt men, na een volledige atomaire oorlog bestaan er geen overwin- naars meer, maar alleen nog doden.

Het is de zelfmoord der volken, de waanzin der zelfvernietiging aan beide zijden van het front. *Dus* is zulk een oorlog zinloos en zondig. Ja zeker, maar men vergeet dan, dat God *de opdracht* geeft aan de volken met hun overheden om de grofste vormen van *volkenrechtelijk onrecht* te keren: het gewelddadig wegnemen van de door God in de loop der geschiedenis geschonken *burgerechten*. Wanneer *dat* Gods wil is, dan moet dat gedaan wor- den. *Dat* is de *primaire* norm voor het wapengebruik! De wapenen moeten ingezet worden om de over- heidtaak op een centraal en essen- tieel punt te verrichten. Ten dienste, inderdaad, van de *gerechtigheid in de verhouding tussen de volken*. Schendingen van het volkenrecht mogen geen vrij spel hebben. Bo- vendien, het nuttigheids-argument en het berekenen van de gevolgen

mag juist in de huidige concrete situatie, niet blijven steken in de oppervlakte en de buitenkant van het leven. Wat in de strijd om de handhaving van recht en gerechtigheid in de huidige situatie van spanning met het *communistisch imperium* op het spel staat, is niet minder dan de *geestelijke vrijheid* in de volle christelijke zin des woords. Vergelijkbaar met wat in de tachtigjarige oorlog op het spel stond: de vrijheid om God te mogen en te kunnen dienen.

Intussen doet zich nu opnieuw de vraag voor, of de kernwapens toch niet zo onrechtvaardig zijn, dat ze geen wapenen ten dienste van de gerechtigheid kunnen zijn. Velen stellen dit zo en voeren daarvoor twee argumenten aan. *Ten eerste*: deze wapenen zijn zelf intrinsiek onrechtmatig omdat ze geen onderscheid maken tussen burgers en militairen. *Ten tweede*: ik noemde dat al, omdat ze de gerechtigheid niet kunnen dienen, omdat er geen mensen overblijven die deze gerechtigheid zouden kunnen ontvangen, noch de vrijheden en andere waarden die zij wilden verdedigen. Zij komen immers zelf om, waarmee ook hun vrijheid en recht vervalt.

Het eerste argument is eigenlijk volkomen uit de tijd. De onderscheiding tussen combattanten en non-combattanten, mensen die wel en niet deel nemen aan de strijd, is niet reëel meer. In de laatste oorlog maakten zij het mee dat ook in ons land, evenals in heel Duitsland plus in alle door de Duitsers bezette gebieden, de gehele bevolking direct of indirect, werd ingeschakeld in de strijd. Vele honderden fabrieken wier producten niet in primaire levensbehoeften voorzagen, werden omgezet in fabrieken die op een of andere manier moesten produceren voor de behoeften van de oorlogsvoering. Delen van de bevolking werden naar Duitsland getransporteerd, om daar te werken, ten einde de arbeiders in Duitsland vrij te kunnen krijgen voor het duitse leger. In de geallieerde landen was het net zo. Ook de burgerbevolking wordt in een moderne oorlog ingezet voor de krijgsmacht. Het volk in zijn geheel *voert oorlog* en elke moderne oorlog is in beginsel totaal. En indien dit in een toekomstige, met atoomwapens gevoerde oorlog in mindere mate het geval zal kunnen zijn, vanwege de automatisering en computerisering, alsmede vanwege de snelheid van het oorlogsgebeuren, dan nog geldt dat uitschakeling van grote delen van de bevolking het moreel, *de wil tot weerstand* in korte tijd kan doen ineensinken. Het zijn nl. volken die in oorlog met elkaar strijden, niet alleen legers. Het front en het thuisfront zijn zeer nauw met elkaar verbonden, marerieel en mentaal. Zoals ook regeringen, althans in het Westen, nauw verbonden zijn met volken die hen gekozen hebben. Men spreekt dan van onschuldige burgers, in onderscheiding van mi-

litairen die dan wel schuldig zouden zijn. Maar deze strafrechtelijke onderscheiding wordt dan ten onrechte in een volkenrechtelijke zin gebruikt, waarin zij niet past. Militairen zijn *als individuele* personen evenzeer onschuldig. Oorlog is geen conflict tussen individuele personen, maar tussen volken, die als volk optreden; volken die hun leger slechts als instrument hebben en hun burgerlijke en militaire overheden als leiders. Schuld aan een oorlogsvoering is altijd een collectieve schuld. De leiders kunnen zonder het volk niets doen, en omgekeerd het volk zonder de leiders ook niet. Wat het democratische Westen betreft, krijgen de volken ook de regeringen die zij zelf kiezen en wat doorslaggevend is: het zijn niet de geïsoleerde machthebbers die de overheden vormen, maar het is de twee-eenheid van volk en overheid, juist in het democratische Westen, die al dan niet een oorlog aanvaardt, of al dan niet een militair verdedigingsapparaat in stand houdt.

(wordt vervolgd)

4 mei 1980

*de burgemeester had gevraagd
moeten wij niet iets met de joden
zij tellen toch de meeste doden
op hen werd toen als wild gejaagd*

*wij vonden 't voorstel wel wat raar
de joden waren toch verdwenen
een kerk, een school, een veld vol
het is verleden tijd nietwaar: stenen*

*maar als hij er beslist op staat
kan het wat ons betreft gebeuren
daarover zullen wij niet zeuren
het is uitstekend als hij gaat*

*dus werd na vijf en dertig jaar
een krans gelegd voor joodse doden
nooit rustend onder groene zoden
bij één keer laten wij het maar*

*l van
tricht*

terloops

door P. C. van Wijk — Zaltbommel

Op de Sint Benedictusberg te Mamelis

Wie in Zuid-Limburg met vakantie is moet eens even een kijkje gaan nemen in de Abdij van Vaals in het dorpje Mamelis. Vanaf de weg Maastricht-Vaals is de abdij te zien aan de Noordkant van de weg. De vorige keer schreef ik over Benedictus, hier in Mamelis is een klooster waarin geleefd wordt naar de regels zoals die door Benedictus werden gegeven. Sinds 1923 wonen de monniken in Mamelis, de groep is van duitse oorsprong en in de tweede wereldoorlog betekende dit dat verschillende monniken dienst moesten doen in het duitse leger, na de bevrijding in september 1944 werden de monniken prompt over de grens gezet. Tot 1951 werden de gebouwen voor verschillende doeleinden gebruikt. Dan echter worden er vanuit Oosterhout dertien monniken naar Mamelis gezonden om het kloosterleven daar nieuw leven in te blazen en in 1961 wordt de abdij zelfstandig. Er vindt een grote verbouwing plaats en in 1968 wordt de nieuwe kerk ingewijd. De laatste jaren is het aantal monniken weer uitgebreid, zodat er thans ongeveer dertig monniken leven die zich laten leiden door wat

Benedictus eens op papier stelde. In Regel 53 heeft Benedictus uitvoerig geschreven over de gastvrijheid die de monniken moeten betrachten. Ook in Mamelis kan men enkele dagen verblijven, al moet men zich dan wel houden aan de dagorde en de leefwijze van de monniken. Het is echter niet de bedoeling van ieder een monnik te maken, zelfs protestanten zijn welkom en zijn niet verplicht daadwerkelijk aan de rooms-katholieke gebruiken deel te nemen.

—o—

Acht keer per dag luiden de klokken van de abdij. Dat betekent dat de monniken zich klaar moeten maken voor het gebed. Om vijf uur 's middags is het tijd voor het vesper. Het beluisteren van de gregoriaanse zang is indrukwekkend en de mogelijkheid om mee te lezen in het benedictijns getijdenboekje geeft de mogelijkheid van mee-doen. Voor de zaterdag-vespers worden de onberijmde psalmen 144 t/m 147 gezongen:

„Dat al uw werken, Heer, U belijden, en dat Uw heiligen U zegenen.

Uw rijk is een rijk voor alle eeuwen . . .

De Heer is nabij aan allen die Hem aanroepen in oprechtheid. Gelukkig hij, die de God van Jacob tot helper heeft, wiens vertrouwen rust op de Heer . . .

De Heer maakt de geboeiden los; de Heer geeft licht aan de blinden.

Groot is onze Heer, en groot is

zijn kracht en zijn wijsheid is zonder getal.

Zingt de Heer toe . . .

Die de hemel bedekt met wolken, en regen bereidt voor de aarde. Die op de bergen het gras laat groeien en kruid ten dienste der mensen.

Hij maakt zijn woord aan Jacob bekend, zijn gerechtigheden en oordelen aan Israël.

Zo deed Hij niet met alle volk, en aan anderen heeft Hij zijn wetten niet bekend gemaakt. Eer aan de Vader.”

Het gezang eindigt dan in een roep om Gods barmhartigheid. Ik herhaal wat ik de vorige keer schreef: we zijn wat vervreemd geraakt van het op vaste tijden samen zingen en bidden. We zijn ook vervreemd geraakt van het de-tijd-nemen voor een psalm en een lied. We hebben onze bezwaren tegen de wereldmijding waarmee het leven in kloosters voor een deel gepaard gaat. Maar intussen bezitten we ons leven en alles wat daarmee verband houdt als bezittenden, we nemen het en vinden het gewoon. Misschien kunnen we van monniken toch nog iets leren: bezitten als niet-bezittenden. Afstand nemen. Afstand bewaren. Het leven niet altijd nemen maar zeggen: neemt U mijn leven.

—o—

En als U even rust wilt tijdens een lange autotocht door Zuid-Limburg ga om kwart voor vijf even van de weg af, naar de abdij . . .

inge-zonden

Psychische hulpverlening

Het klinkt aannemelijk dat christelijk geloof en psychische hulpverlening raakvlakken hebben, omdat beide zich bezighouden met de mens en zijn problemen. Er is echter weinig onderzoek gedaan naar de mate waarin integratie van geloof en therapie mogelijk of wenselijk is. Met name over vragen als „Hoe gaat een christen-psycholoog of -psychiater om met zijn persoonlijke geloof in de therapeutische praktijk/kliniek/inrichting?“, „Beperkt een christelijk mensbeeld de therapie-keuze?“, „Hoe gaat de therapeut om met bijv. schuldgevoelens en vergeving?“ moet meer informatie komen. Vijf psychologiestudenten uit Utrecht, zelf christen, gaan zich hiermee bezighouden d.m.v. gesprekken met christen-psychologen en -psychiaters. Naast het informatie verzamelen is het doel van het onderzoek een bijdrage te leveren aan de christelijke hulpverlening en het bekendmaken daarvan aan een ieder die er belangstelling voor heeft. Geïnteresseerde psychologen en psychiaters kunnen contact opnemen met C. A. Krämer, Kariboestraat 53, 3523 PA Utrecht.

Europese Evangelische Alliantie houdt conferentie over „opwekking“

De Europese Evangelische Alliantie houdt van 21 tot en met 25 sept. hun jaarlijkse conferentie in het nieuwe conferentieoord „De Burcht“ te Haamstede op Schouwen-Duiveland. Het onderwerp van deze conferentie zal zijn „Rivival“ (Opwekking). Vertegenwoordigers van alle nationale EA's in Europa zullen elkaar daar ontmoeten. Naast vertegenwoordigers van de Nederlandse EA kunnen ook andere geïnteresseerde christenen deelnemen. Het zal op deze conferentie gaan over de vraag „Wat zegt de Geest tot de kerken“. Met betrekking tot deze vraag zullen verschillende aspecten van het onderwerp worden behandeld, zoals: wat leert de Bijbel over opwekkingen, Europese ervaringen op het gebied van opwekkingen. De lezingen zullen gaan over: opwekking en — evangelisatie, discipelschap, maatschappij, eenheid, zending en wederkomst van Christus. Sprekers op deze conferentie zullen o.a. zijn: Dr. J. Orr van het Fuller Theological Seminary, Dr. Richard Lovelace van het Cordon Conwell Seminary, Dr. G. Peters, Dr. W. Scheffbuch, Peter Schneider — secr. EA Duitsland, Ds. Asbjorn Johansen (N.) en Ds. Ph. Decorvet (Zw.). Geïnteresseerden kunnen een informatiefolder aanvragen bij het secretariaat van de Evangelische Alliantie, Postbus 1080, 3800 AN Amersfoort.

Een lezer van Opbouw stuurde, n.a.v. de serie „Dichters over hun ouders“, ons een gedicht toe dat hij destijds maakte bij het naderend sterven van zijn moeder. We geven het graag door.

H. L.

AFSCHEID VAN EEN MOEDER

*Nog is een laatste zucht haar lichaam niet ontvloden;
haar sterk gestel heeft fel verweer geboden
aan de vereende krachten van de dood.
Reeds rusten haar versmalde handen in de schoot
die eens zo welig bloeide: dan, nog even...
en op de drempel tussen dood en leven
zullen haar vermoeide voeten staan.
Zij heeft een lange, lange reis gedaan;
zij heeft welhaast haar loop volbracht;
de laatste schakel tussen voor- en nageslacht
is dan verbroken en haar kindren, wij,
wij schuiven op tot in de laatste rij.
Godlof, zij drukte vast in onze handen
de fakkel van 't geloof; o, laat die branden
blijven, de geslachten door,
de blijde boodschap die zij zong ons voor
niet eenmaal tegen ons getuigen!*

Ja, leer ons HEERE, voor genade diep te buigen.

Johan de Weve

kerknieuws

Het lijkt ons goed om u hier eens wat te vertellen over ons kerk-zijn in de polder. We doen dat, omdat we ons met u verbonden weten. Ook omdat u ons in de loop der jaren gesteund hebt in onze gemeente-wording. We doen dit nu, omdat naar ons besef met de komst van twee predikanten in oktober j.l. een nieuwe fase is begonnen.

Neem nu Lelystad

Al 13 jaar wonen hier leden. In de eerste fase zijn ze opgevangen door onze ervaren polder-evangelist br. G. Visser en de predikanten van Dronten ds. G. Mul en ds. J. Plantinga. Een duidelijke tweede fase begon met de komst van ds. A. Broersma: de gemeente-opbouw. Met de komst van ds. G. Roukema kunnen we zeggen, dat de uitbouw-fase is begonnen. De gemeente telt inmiddels zo'n 550 leden en is financieel onafhankelijk geworden van de zusterkerken. We zijn dankbaar voor uw hulp over vele jaren en die van deputaten SKIJP: het gemeentelijk leven kan zich nu in en vanuit het kerkelijk centrum „Het Anker“ ontplooiën.

In de eerste jaren had Lelystad vooral de taak om vanuit heel het land mensen op te vangen; dat gaf een zeer gemeleerde bevolking. De laatste jaren komen er vooral veel inwoners uit Amsterdam. We zijn inmiddels de 40.000 inwoners gepasseerd; volgens de planning zouden we moeten groeien tot plm. 80.000 inwoners in 1990. Dit betekent, dat we nog jaren leden

zullen moeten opvangen. Daarnaast is er in onze gemeente met veel jonge leden ook een grotere interne groei. Ook komen er vele leden uit andere plaatselijke kerken naar onze gemeente.

En dan Almere

Hier zitten we nog duidelijk in de eerste opbouw-fase. Ruim 4,5 jaar geleden kwamen de eerste leden hier wonen; 2,5 jaar geleden begonnen we met eigen kerkdiensten in de hal van een school; sinds een half jaar houden we er ook twee diensten per zondag. Typerend voor deze fase is, dat we vaak „voor het eerst“ zeggen. Zo was er voor het eerst avondmaal, doopbediening, belijdenis, begrafenis. Sinds mei 1980 zijn er ook ambtsdragers: een ouderling en een diaken; sinds oktober 1980 ook een predikant in de persoon van ds. K. T. de Jonge.

De eerste jaren heeft Lelystad zelf hier hard aan gewerkt vanuit het principe: door de polder voor de polder. Ds. A. Broersma begon hier het werk gesteund door ambtsdragers uit Lelystad. Maar ook nu er ambtsdragers aanwezig zijn in Almere, blijft het voorlopig aangewezen op ondersteuning vanuit Lelystad „de grote zuster“. Daar ligt een schat aan polder-ervaring opgestapeld.

En daarnaast met steun van de zusterkerken, deputaten SKIJP en financiële steun.

Er wordt gewerkt aan kerkbouw; het kerkelijke leven wordt opgebouwd; in het onderwijs zijn we paraat; we proberen onze bijdrage te leveren in evangelisatie.

Temidden van plm. 13.000 inwoners wonen ongeveer 55 leden. In 1990 zouden dat er resp. 80.000 en 320 moeten zijn. Minimaal moet Almere doorgroeien tot 125.000; maximaal kan dat zelfs 250.000 worden.

Het is duidelijk, dat we ons niet alleen mogen richten op groei in de breedte; gemeente-zijn in Almere met de overkomst van leden met verschillende achtergronden vraagt ook om elkaar te gaan herkennen in geloof. Ook daarom zijn we nog jaren aangewezen op hulp (echt niet alleen financieel) vanuit de zusterkerken voor deze speciale taak van een kerk in een groei-stad.

Wat valt ons op?

De onkerkelijkheid is groot in onze groei-steden. In Lelystad en Almere zegt 70 procent van de inwoners, dat ze onkerkelijk zijn! En wat van het resterende deel naar de kerk gaat is helemaal schrikbarend: 5 tot 10 pCt. U begrijpt: aan evangelisatie is genoeg te doen.

In een stad in opbouw wordt maatschappelijk veel georganiseerd. Met het bouwen van veel woningen en het binnenhalen van nog meer mensen is er nog geen samen-leving.

De overheid doet op dit terrein veel. Maar u moet echt niet denken, dat men ons vraagt of wij daarin ook mee willen doen. Daarom moeten we attent zijn op de ontwikkelingen en ons telkens bezinnen, welke inbreng van ons gevraagd mag worden.

Er vestigen zich hier veel leden uit de zusterkerken. Het valt ons op: wat kunnen die hier makkelijk onderduiken. Dat is weliswaar een algemeen verschijnsel, wanneer men in een nieuwe plaats gaat wonen. Maar hier helemaal als je ziet, dat meeleven met de gemeente van Christus de gewoonte van een minderheid is.

Maar ons valt ook op — om met een mineur-toon ten onrechte een verkeerde indruk te vestigen —, dat kerkleden vanuit verschillende kerkelijke achtergronden elkaar in geloof kunnen vinden. Het is een geweldige ervaring, dat volslagen onbekenden ondanks de verschillende kerkelijke tradities elkaar gaan erkennen en herkennen als leden van de gemeente van Christus. Er wonen in de polder gelovigen, die zich gezamenlijk willen inzetten voor de opbouw van de gemeente. En waarbij er altijd weer leden blijken te zijn, die zich in evangelisatie en op maatschappelijk terrein gaan inzetten vanuit het evangelie van Christus.

Wij zien hier in de nieuwste polder — Zuidelijk-Flevoland —, dat Christus ook onder ons Zijn werk voortzet. Dat geloof hebben de zusterkerken altijd beleden door sinds de eerste inpoldering (financiële) hulp te geven voor de opbouw van de gemeente in het steeds weer „nieuwe land“.

Wij zijn in een heleboel opzichten een gewone gemeente. Wij hebben een speciale taak. O.a. ook in de opvang van leden uit alle delen van ons land. Wij vragen u ons te helpen om dat goed te kunnen doen. Dat dit hard nodig is mag uit het bovenstaande blijken. U kunt dat doen door ons tijdig te melden, wanneer leden van uw gemeente zich bij ons gaan vestigen. U helpt daarmee ook uw vertrekkende leden.

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting
Herstel Kulturele Betrekkingen
Nederland-Zuid-Afrika
brengt u in contact met land en
volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-
terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inlichtingen:
Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen
tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

**OVERTUIGT U
ZOALS VELEN VOOR U!!!**

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over
kerkelijke/christelijke aktivitei-
ten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Administratie-adres:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen
van abonnementen: uitslui-
tend bij de administratie.
Abonnementen kunnen
ieder moment ingaan, doch
slechts per 31 december
eindigen. Opzeggen uiter-
lijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,—
per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar
of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

*Van mijn geliefde ben ik
en van mij is mijn geliefde
en de Here is onze hulp en ons schild.
(Hooglied 6 : 3a / Ps. 33 : 20b)*

Tom Hessing

en

Anja Pot

geven u, mede namens hun ouders, ken-
nis van hun voornemen in het huwelijk
te treden, zo de Here wil, op vrijdag 22
mei, om 14.00 uur in het gemeentehuis
van Krommenie.

Kerkelijke bevestiging zal plaatsvinden
in de „Leliekerk”, hoek Lisdoddelaan/
Zwanebloemstraat te Krommenie om
15.00 uur.
De dienst wordt geleid door Ds. J. H.
Veefkind.

Gelegenheid tot feliciteren te Krommenie
eveneens in de Leliekerk, van 18.30 tot
20.00 uur.

Lelystad, Wold 18-23
Emmeloord, Urkerweg 3

Toekomstig adres:
Lange Nering 8b, Emmeloord

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

EVANGELISCHE CAMPING „T BELOOFDE LAND”

is zo'n plekje waar U zowel gees-
telijk als lichamelijk tot rust kunt
komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

Vriendelijk verzoek om uw ADVERTENTIES SCHRIFTELIJK OP TE GEVEN!!!

Uiterlijk dinsdagmorgen, 10 uur, dient de
tekst in ons bezit te zijn. Foto's en teken-
werk voor het maken van cliché's dienen
1 week voor de plaatsingsdatum ter
drukkerij te zijn.

★ Verklaring van alle Bijbelboeken
door D. J. Christiaanse, 17 delen,
2000 blz. Uniek aanbod f 26,75.
Franco na girostorting 1793613.
Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.

PLAATS UW FAMILIEBERICHTEN IN DIT BLAD!

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestel-
bon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven
en binnenkort uit te geven brochures bestellen.
Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven
ontvangt u een accept-girokaart met daarop het ver-
schuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder
postzegel sturen naar:

Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.

Het bestuur van de vereniging „Een school met de Bijbel” te Langerak (Z-H)
vraagt voor tijdelijk met ingang van 1 augustus 1981

een onderwijzeres

voor de zes-klassige lagere school in verband met de ziekte
van een onderwijzeres.

Een vaste aanstelling is in de toekomst niet uitgesloten daar vorenbedoelde
leerkracht invaliditeitspensioen heeft aangevraagd.
Er wordt een onderwijzeres gezocht die behoort of tot de Ned. Herv. Kerk
(Geref. Bond) of tot de Chr. Geref. Kerk of tot de Ned. Geref. Kerk en die
meeleeft met de kerk waartoe ze behoort.

Inlichtingen te bekomen bij het hoofd der school, de heer H. de Wind te Lan-
gerak, van Stolbergstraat 12, tel. school 01843-1529, thuis 01843-1546.

Sollicitaties binnen 14 dagen na verschijning van dit blad te richten aan de
secretaris van het bestuur, de heer H. G. van Merkerk, Willem de Zwijger-
straat 9, 2967 EV Langerak (Z-H).

Het aprilnummer van

BEWEGING reformatorisch wijsgerig informatief

is opnieuw een **thema-nummer:**

Kernenergien in discussie

Inhoudsopgave:

M Kok, J. W. de Vos	— Ethiek en (kern-)techniek
prof. dr. ir. E. Schuurman	— Welke discipline eist het energie-debat?
ir. J. F. Mink	— Kernenergie in opspraak
dr. G. Nienhuis	— Kernenergie: een groot maar niet uniek probleem
prof. dr. H. van der Laan	— Feitelijke informatie

Bestel dit nummer als gratis proefnummer bij
Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Maarssen
telefoon 03465-60945/69192.

Nog beter: NEEM EEN ABONNEMENT à f 20,— per jaar.

Antwoordstrook

Opsturen in open, ongefrankeerde enveloppe aan
CRW, Antwoordnummer 33, 3600 VB Maarssen

JA,

- ☐ stuur mij het aprilnummer BEWEGING 81 (gratis)
☐ noteer mij als abonnee op BEWEGING 81 (f 20,— per jaar)

Naam:

Adres:

Postcode: Plaats:

Op 2

Voor al uw
handels- en familiedrukwerk - boeken en folders

is uw adres

DRUKKERIJ „STEENBERGEN”

Nooitgedacht 3 — 3701 AL Zeist

Gaarna ontvang ik:

- ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50
..... ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60
..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie)
(plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam:

Adres:

Woonplaats (postcode)

Handtekening:

Van „Jona” nog een beperkt aantal aanwezig.